

Анотація

Личко В. С. Суб'єкти одержання безоплатної правової допомоги в Україні. — Стаття.

Стаття присвячена суб'єктам, які мають право на безоплатну правову допомогу. Чинним законодавством України передбачаються такі види безоплатної правової допомоги, як первинна та вторинна правова допомога. Державою забезпечується доступ до безоплатної первинної правової допомоги для всіх осіб. Окремо ж визначається перелік суб'єктів, які можуть мати доступ до вторинної правової допомоги. В даній статті окреслюються деякі спеціальні суб'єкти, яким державою забезпечується право на отримання як первинної, так і вторинної правової допомоги безоплатно.

Ключові слова: правова допомога, безоплатна правова допомога, суб'єкти одержання безоплатної правової допомоги.

Аннотация

Личко В. С. Субъекты получения безвозмездной правовой помощи в Украине. — Статья.

Статья посвящена субъектам, которые имеют право на безвозмездную правовую помощь. Действующим законодательством Украины предполагаются такие виды безвозмездной правовой помощи, как первичная и вторичная правовая помощь. Государством обеспечивается доступ к безвозмездной первичной правовой помощи для всех лиц. Отдельно же определяется перечень субъектов, которые могут иметь доступ к вторичной правовой помощи. В данной статье очерчиваются некоторые специальные субъекты, которым государством обеспечивается право на получение как первичной, так и вторичной правовой помощи безвозмездно.

Ключевые слова: правовая помощь, безвозмездная правовая помощь, субъекты получения безвозмездной правовой помощи.

Summary

Lychko V. S. Subjects of Receipt of Free Legal Aid. — Article.

This article is devoted subjects which have a right for free legal aid. The current legislation of Ukraine provides such types of free legal aid, as primary and second legal aid. The state provides access to the free primary legal aid for all persons. The list of subjects, who can have an access to the second legal aid, is separately determined. In this article outlined some special subjects which the state provides a right on the receipt of both primary and second legal aid gratis.

Keywords: legal aid, free legal aid, subjects of receipt of legal aid.

УДК 340.132(477).001.71

В. О. Клочков

ЕВОЛЮЦІЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОГРАМНИХ АКТИВ У ПРАВІ УКРАЇНИ

Роль та місце програм у правовій системі України в останній період стають все більш актуальними. Використання міжнародними структурами, органами державної влади та місцевого самоврядування різноманітних програмних активів ставить перед теорією права питання щодо юридичної природи цих феноменів, їх співвіднесення із усталеною класифікацією форм (джерел права), нормативних активів та соціальних регуляторів у цілому. Водночас викликають цікавість аспекти генезису програмного регулювання, зокрема в Україні. Тому метою нашої статті стає визначення особливостей еволюції програмних активів у національній правовій системі. Для цього слід встановити особливості відповідних програмних активів періоду 80-х та 90-х років ХХ ст., які схвалювалися та реалі-

зовувалися в Україні (Українській РСР, далі — УРСР), зробити аналіз їх змісту, структури та особливостей реалізації та імплементації.

Необхідно визнати, що в останні роки дещо актуалізувалася увага вітчизняних авторів до проблематики програм у вітчизняному праві. Це було насамперед обумовлено ухваленням низки законодавчих актів стосовно цільових програм, програм розвитку та запровадження програмної форми організації бюджетного процесу. Тому не дивує факт дослідження у роботах Б. В. Бабіна, О. Ю. Іваницького, В. О. Кроленко, І. П. Поповської, Е. В. Третяка, К. В. Удовенко окремих видів програм, що існують у сучасній правовій реальності. У той же час вказані роботи, навіть в рамках спроби створення теорії (концепції) програмно-управлінської діяльності та правового програмного регулювання, майже не торкаються питань еволюції відповідних правових та управлінських процесів.

Проаналізуємо особливості еволюції програмного правового регулювання в Україні (УРСР) періоду розбудови національної державності. Необхідно визнати, що на рівні УРСР до кінця 80-х рр. ХХ ст. насамперед вживалися правові та організаційні заходи для реалізації окремих загальносоюзних програм. Певним правовим підґрунтям для відповідного програмування слід вважати Конституцію Української РСР від 20 квітня 1978 р. Згідно з її ч. 2 ст. 139, ст. 140 поточні і перспективні державні плани економічного і соціального розвитку УРСР мали бути спрямованими на забезпечення комплексного економічного і соціального розвитку на території республіки. До таких державних планів мали включатися цільові комплексні програми [1], але певних процедур або механізмів у цій сфері Конституція 1978 р. не передбачала.

У цьому контексті можна навести постанову Ради Міністрів УРСР від 2 грудня 1982 р. № 574, у якій йшлося про «розширення наукових досліджень і прискорення впровадження в практику розробок вузів республіки, спрямованих на виконання Продовольчої програми». Зокрема, цією постановою були встановлені Завдання по проведенню вузами науково-дослідних робіт з проблем агропромислового комплексу на 1982–1990 роки (усього 28 завдань, із встановленням строків виконання, відповідальних за виконання завдань та організацій, що фінансують відповідні роботи) та Завдання по проведенню дослідно-промислової перевірки і впровадженню на підприємствах і в господарствах наукових розробок вузів, спрямованих на реалізацію Продовольчої програми (реалізацію 6 завдань було передбачено у сільському господарстві, 15 у харчовій промисловості та ще 5 завдань програми — у сільськогосподарському будівництві) [12].

Іноді схвалення загальносоюзної програми обумовлювало затвердження аналогічної програми в УРСР. В цьому контексті слід вказати на Комплексну програму розвитку виробництва товарів народного споживання і сфери послуг в УРСР на 1986–2000 роки, яка була затверджена постановою Ради Міністрів УРСР від 27 грудня 1985 р. № 460 після того, як Центральний Комітет КПРС і Рада Міністрів СРСР спільною постановою від 25 вересня 1985 р. № 915 схвалили загальносоюзну Комплексну програму розвитку виробництва товарів

народного споживання і сфери послуг на 1986–2000 роки. Відповідна Комплексна програма УРСР була розроблена саме виходячи з показників по товарах і послугах, передбачених для республіки у загальносоюзній програмі. Комплексна програма УРСР від 27 грудня 1985 р. містила вісім розділів, які стосувалися відповідно:

- основних положень та завдань Комплексної програми розвитку виробництва товарів народного споживання та сфери послуг в УРСР на 1986–2000 роки;

- розвитку виробництва, підвищення якості і поліпшення асортименту товарів народного споживання;

- розвитку торгівлі та громадського харчування;

- розвитку сфери послуг;

- науково-технічного прогресу і розвитку матеріально-технічної бази виробництва і реалізації товарів народного споживання і сфери послуг;

- забезпечення галузей, зайнятих виробництвом і реалізацією товарів народного споживання і наданням послуг, кадрами робітників і фахівців;

- основних завдань областей, міст Києва та Севастополя з розвитку виробництва товарів народного споживання і сфери послуг;

- питань удосконалення управління виробництвом, реалізацією товарів народного споживання, а також сфери послуг.

До Комплексної програми УРСР від 27 грудня 1985 р. було додано 15 додатків, у яких були встановлені завдання для регіонів, міністерств та відомств УРСР. Так, сім напрямків завдань були спрямовані областям та містам із республіканським статусом та стосувалися виробництва непродовольчих товарів, товарів легкої промисловості, культурно-побутового та господарського призначення і надання платних послуг населенню, окремо по промисловості союзного та республіканського підпорядкування. Решта напрямків завдань мали аналогічний зміст та були спрямовані міністерствам та відомствам УРСР; при цьому показники виробництва мали як грошовий, так і натуральний вимір. Цікаво, що у примітках до цих завдань зазначалося, що вони «можуть бути уточнені Держпланом УРСР при розробці проектів річних і п'ятирічних планів» [6].

Проголошення суверенітету УРСР та колапс радянської моделі економіки сприяли тому, щоб влада республіки зробила низку спроб щодо стабілізації загальної економічної ситуації шляхом запровадження програмних регулятивних заходів. Зокрема, у постанові Верховної Ради УРСР від 1 листопада 1990 р. № 438-ХІІ були схвалені в основному положення Концепції переходу Української РСР до ринкової економіки, подані Радою Міністрів УРСР, передбачався друк її у пресі. Водночас Раді Міністрів УРСР та комісіям Верховної Ради УРСР при розробці проектів законів та законодавчих актів УРСР, що стосуються питань соціально-економічного розвитку та управління народним господарством республіки, приписувалося дотримуватися Концепції та Програми переходу УРСР до ринкової економіки з урахуванням зауважень і пропозицій, висловлених комісіями і народними депутатами при їх обговоренні [10].

Протягом першої половини 1991 р. органами виконавчої влади УРСР був

розроблений проект Програми надзвичайних заходів щодо стабілізації економіки України та виходу її з кризового стану. Ця програма була схвалена постановою Верховної Ради УРСР від 3 липня 1991 р. № 1291-ХІІ; цією ж постановою «з метою створення умов для реалізації Програми» Кабінету Міністрів УРСР разом з Комісіями Верховної Ради УРСР у питаннях законодавства і законності, з питань економічної реформи і управління народним господарством, з питань планування, бюджету, фінансів і цін доручалося подати на розгляд Верховної Ради УРСР пропозиції про тимчасове припинення дії чи зміну окремих положень чинного законодавства. Також Кабінету Міністрів УРСР приписувалося інформувати Верховну Раду республіки про хід виконання Програми за наслідками роботи за 1991 р., перше півріччя 1992 р. і 1992 р. в цілому, ця програма фактично була розрахована на два роки.

Як зазначалося у преамбулі Програми від 3 липня 1991 р., її головною метою було створення надійних механізмів протидії процесам дестабілізації економіки республіки шляхом вироблення надзвичайних заходів, реалізація яких дозволила б передусім забезпечити збільшення обсягів виробництва, обмежити надходження на споживчий ринок грошових ресурсів понад товарну масу, зупинити зниження життєвого рівня народу. Практичні заходи Програми від 3 липня 1991 р. стосувалися як сфери виробництва, так і сфери товарообігу і були спрямованими на те, «щоб протягом двох років зупинити прогресуючу кризу, забезпечити стабілізацію економіки республіки і створити умови для її поступового підйому». Цікаво, що у преамбулі також зазначалося, що Програма від 3 липня 1991 р. є складовою частиною програми діяльності Кабінету Міністрів УРСР та що дев'ять її заходів «залежить від участі в їх здійсненні народу України, і зокрема народних депутатів рад усіх рівнів, прогресивних партій і рухів, особливо в стабілізації суспільно-політичної обстановки, а також від значного поліпшення трудової та виробничої дисципліни, припинення на період реалізації надзвичайних заходів страйків, які катастрофічно впливають на стан економіки республіки» [9].

Програма від 3 липня 1991 р. складалася з дев'яти розділів, які стосувалися:

- регулювання і стимулювання нарощування обсягів виробництва та стабілізації господарських зв'язків (передбачалося реалізувати 11 заходів);
- розвитку підприємництва та його державного регулювання (8 заходів);
- демонополізації виробництва і роздержавлення та приватизації власності (10 заходів);
- створення державного валютного фонду і зовнішньоекономічної діяльності (7 заходів);
- грошового обігу і впровадження спеціальних грошових знаків на території України (4 заходи);
- надзвичайних заходів щодо виконання бюджетів республіки (8 заходів);
- регулювання та стимулювання виробництва продовольства (11 заходів);
- науково-технічного прогресу, пріоритетів у структурній перебудові економіки, зрушень в інвестиційній діяльності (4 заходи);
- соціальних гарантій захисту та життєзабезпечення населення (9 заходів) [9].

Цікаво, що у п. 43 Програми передбачалося «просити Верховну Раду УРСР встановлювати строки введення в дію нових законів і реалізації соціальних програм, що потребують збільшення витрат бюджету, з урахуванням наявних фінансових ресурсів», тобто фактично визнавалась необхідність скорочення кількості відповідних програм до розумних розмірів, узгоджених із економічними параметрами. Як зазначалося у Висновках до Програми від 3 липня 1991 р., впровадження комплексу надзвичайних заходів, передбачених нею, охоплює різноманітні аспекти економічного розвитку в республіці. При цьому визнавалося, що «деякі з них суперечать нині діючим законодавчим і нормативним актам, а окремі носять непопулярний характер». Тому передбачалося встановлення Верховною Радою УРСР мораторію (на період впровадження надзвичайних заходів) на дію деяких положень законів, прийнятих парламентом республіки та «припинення дії деяких указів Президента СРСР, постанов і законів Верховної Ради СРСР та Кабінету Міністрів СРСР» [9].

Відповідні питання були додатково регламентовані у постанові Верховної Ради УРСР від 4 липня 1991 р. № 1292-XII. Цим актом приписувалося припинити на період реалізації Програми від 3 липня 1991 р. (1991 р. — перше півріччя 1993 р.) дію на території УРСР 11 актів законодавства СРСР та УРСР або їх положень, перелік зазначених норм містився у додатку до постанови. Кабінету Міністрів УРСР в ході здійснення цієї Програми, приписувалося «в разі необхідності, вносити пропозиції про припинення Верховною Радою УРСР дії інших союзних актів». Важливим у контексті нашого дослідження є п. 2 постанови від 4 липня 1991 р. У цій правовій нормі спеціально зазначалося, що положення Програми від 3 липня 1991 р., «які мають нормативний характер, застосовуються безпосередньо без прийняття додаткових актів державними органами і є обов'язковими для всіх підприємств, установ і організацій, розташованих на території УРСР», при цьому «це не стосується постанов і нормативних актів, які прийняті раніше Верховною Радою УРСР» [15]. Така вказівка не лише підтверджує можливість наявності у програмних актах правових норм, але й вказує на можливість прямої дії цих норм, їх реалізації суб'єктами відповідних відносин.

Програмою від 3 липня 1991 р. також вказувалося на необхідність прийняття урядом УРСР низки підзаконних актів [9]. Відповідні питання детальніше регламентувалися у постанові Кабінету Міністрів Української РСР від 25 липня 1991 р. № 110, якою був затверджений План підготовки законодавчих та інших нормативних актів по реалізації Програми від 3 липня 1991 р. У Плані було визначено назви проектів законодавчих та інших нормативних актів (усього 21 документ), їх виконавці та строки подання до Кабінету Міністрів Української РСР (визначені в рамках серпня-грудня 1991 р.). Серед виконавців Плану були визначені міністерства і відомства УРСР разом з Радою Міністрів Кримської АРСР, облвиконкомами, Радою Федерації незалежних профспілок України, Академією наук УРСР, Українською академією аграрних наук та із «республіканськими громадськими організаціями, що представляють інтереси громадян і трудових колективів у сфері господарської діяльності» [8].

Організаційний механізм реалізації Програми від 3 липня 1991 р. був створений постановою Кабінету Міністрів УРСР від 12 липня 1991 р. № 90. Цим актом було створено урядову комісію по координації роботи по здійсненню Програми; при цьому на членів урядової комісії було покладено персональну відповідальність за виконання відповідних розділів Програми, закріпленими за ними. Головою цієї урядової комісії став прем'єр-міністр УРСР, першим заступником голови — міністр у справах економіки УРСР та його заступником — перший заступник голови Державної економічної ради УРСР, усього комісія нараховувала 16 членів.

Міністерствам, відомствам та регіональним органам влади УРСР приписувалося «створити в місячний строк відповідні відомчі та регіональні комісії». При цьому в п. 2 постанови від 12 липня 1991 р. таким створеним відомчим і регіональним комісіям з питань, що виникають в процесі реалізації Програми від 3 липня 1991 р. і потребують рішень Кабінету Міністрів УРСР, приписувалося вносити обґрунтовані пропозиції до Урядової комісії. Додатково Міністерству статистики УРСР надавалося доручення «розробити і запровадити систему інформаційного забезпечення та аналізу ходу реалізації Програми» з щоквартальним інформуванням уряду з цього питання, додатково передбачалося проведення заслуховань на засіданнях Президії Кабінету Міністрів УРСР керівників і членів урядової комісії [7].

У висновках до Програми від 3 липня 1991 р. констатувалося, що «після досягнення поставленої мети виникне необхідність у впровадженні нового комплексу заходів, який буде розрахований на наступні роки і дасть змогу забезпечити подальше розширення і поглиблення ринкових відносин, нарощування економічного потенціалу республіки, підвищення життєвого рівня населення України» [9], але фактично подальші події зняли в порядку денного влади аспекти виконання цієї програми. Втім в останні роки існування УРСР її влада, отримавши суверенні права, намагалася вирішувати не лише загально-економічні, але й більш вузькі питання через вжиття програмно-регулятивних заходів.

У цьому контексті можна згадати про Комплексну програму профілактики захворювань і формування здорового способу життя населення Української РСР на період до 2000 року, схвалену постановою Ради Міністрів Української РСР від 7 грудня 1989 р. № 305. Цей акт був розроблений Міністерством охорони здоров'я УРСР з участю Держплану УРСР та ще 8 центральних органів республіканської влади та Української профспілкової ради. У п. 1–3 постанови від 7 грудня 1989 р. № 305 регіональним органам влади УРСР, міністерствам і відомствам республіки приписувалося забезпечити до 1 квітня 1990 р. розробку на основі Комплексної програми «аналогічних програм в областях, містах і районах, у галузях народного господарства, на підприємствах, в об'єднаннях і колгоспах». Водночас Держплану, міністерствам і відомствам УРСР, регіональним республіканським органам приписувалося при розробці планів соціального та економічного розвитку передбачати необхідні кошти і матеріальні ресурси для реалізації Комплексної програми, компетентним республі-

канським органам додатково приписувалося «забезпечити систематичне інформування населення про хід реалізації Комплексної програми» [5].

Такий набір приписів можна взагалі вважати традиційним для правової програми, зазвичай у акті про її запровадження правотворець визначає саме аспекти:

- розроблення аналогічних програм нижчими структурами (програмної імплементації);
- фінансування та матеріальне забезпечення програми із певних публічних джерел (бюджетів, наявних фондів тощо);
- інформування та пропаганди у сфері реалізації програми;
- звітності про виконання програми, як проміжної, так і остаточної.

Комплексна програма від 7 грудня 1989 р. складалася із загальних положень та одинадцяти розділів, у яких йшлося про: поліпшення екологічного стану (8 програмних заходів), поліпшення умов праці (6 заходів), підвищення фізичної активності населення (10 заходів), боротьбу із шкідливими звичками, наркоманією, токсикоманією, алкоголізмом (4 заходи), упорядкування харчування населення (10 заходів), запобігання захворюванням серед жінок і дітей (5 заходів), профілактику серцево-судинних захворювань (4 заходи), запобігання виробничому та побутовому травматизму (7 заходів), профілактику інфекційних захворювань (3 заходи), профілактику стоматологічних захворювань (3 заходи) та пропаганду здорового способу життя (7 заходів) [5].

Також в рамках хронологічного аналізу можна згадати про Державну програму розвитку української мови та інших національних мов в Українській РСР на період до 2000 р., схвалену постановою Ради Міністрів УРСР від 12 лютого 1991 р. № 41 «із метою забезпечення послідовної реалізації Закону УРСР «Про мови в УРСР»». Цей акт був розроблений Республіканською комісією, створеною постановою Ради Міністрів УРСР від 7 грудня 1989 р. № 302, з участю Академії наук УРСР, міністерств і відомств УРСР, регіональних органів влади, Товариства української мови, інших громадських організацій.

У вступі до Державної програми від 12 лютого 1991 р. № 41 окреслювалися її мета й завдання. Так, вказувалося, що ця програма конкретизує строки запровадження статей Закону УРСР про мови по окремих регіонах республіки й націлює державні та громадські органи, підприємства, установи й організації на здійснення організаційних, кадрових, матеріально-технічних і фінансових передумов для реалізації положень Закону. У програмі були встановлені Завдання міністерств і відомств УРСР, виконкомів місцевих рад народних депутатів, громадських органів, підприємств, установ і організацій щодо забезпечення функціонування державної української мови та використання інших національних мов (усього 100 завдань) [3].

Також можна вказати на Республіканську програму зайнятості населення на 1991–1992 рр., схвалену постановою Ради Міністрів Української РСР від 24 червня 1991 р. № 49. Її особливістю є те, що цей акт був розроблений на основі відповідних територіальних програм. Республіканська програма від 24 червня 1991 р. містила у собі передумови розробки програми, перелік дій

щодо сприяння зайнятості та соціального захисту населення, який складався з шістьох напрямів, зокрема у ньому окремо виділялося науково-організаційне і ресурсне забезпечення, контроль за виконанням програми [11].

У 1991 р. також передбачалося розроблення та ухвалення Державної програми охорони навколишнього природного середовища і раціонального використання природних ресурсів України. Зокрема, постановою Президії Верховної Ради України від 31 жовтня 1991 р. № 1760-ХІІ Міністерству охорони навколишнього природного середовища до кінця 1991 р. було доручено забезпечити розробку Концепції цієї Державної програми та опублікування її в республіканській та місцевій пресі [2]. В цій же період постановою Кабінету Міністрів України від 14 жовтня 1991 р. № 259 при Держекономраді Кабінету Міністрів України було створено Національний інститут економічних програм. Він був організований на базі Українського філіалу Науково-дослідного інституту управління при Міністерстві економіки і прогнозування СРСР, який перейшов у власність України [14].

Цікаво, що відхід від планової економіки в новоствореній Українській державі супроводжувався різким зростанням кількості державних програм, які схвалювалися владою із вкрай широкого спектру питань. Таке позв'язання публічного програмування можна пояснити зникненням союзного контролю за розпорядженням українськими фінансовими, кадровими, матеріальними ресурсами, наявністю у влади нової держави значної кількості посадовців та інституцій, спеціалізованих на програмному регулюванні та досвіді радянського періоду. Зокрема, лише протягом 1992 р. було схвалено або затверджено на проектному рівні більш ніж 15 загальнодержавних програмних актів.

Протягом 1993 р. вищими органами державної влади України було схвалено вже щонайменш 38 програм, які мали форму цільових, комплексних, програм розвитку та ін. У той же період урядом України були затверджені перші акти, в яких йшлося про регулювання процесів розроблення, затвердження та реалізації окремих видів програм. Зокрема, слід вказати про постанову Кабінету Міністрів України «Про систему науково-технічних програм» від 3 червня 1993 р. № 412 [13] та про Положення про порядок розроблення екологічних програм, схвалене постановою Кабінету Міністрів України від 31 грудня 1993 р. № 1091 [4] (це положення потім втратило чинність). В цей період можна спостерігати еволюційне перетворення радянської системи публічного програмування у національну українську.

Таким чином, проаналізувавши аспекти використання феномена публічних програм у вітчизняному праві періоду становлення незалежності, доходимо таких висновків. Україна успадкувала з радянських часів організаційні та правові механізми розроблення, ухвалення реалізації та матеріально-фінансового забезпечення програм розвитку, комплексних та цільових програм. При цьому суверенізація влади Української РСР привела до зростання кількості республіканських програм, які до того періоду фактично були засобом програмної імплементації загальносоюзних програм. Водночас розпорошення цілей та завдань відповідних програмних актів за умови тривалої відсутності спе-

ціалізованого процесуального законодавства у цій сфері призвело до зниження ефективності програмного правового регулювання. Особливу цікавість при цьому становить розуміння правотворцем програмних правових актів як таких, що можуть містити загальнообов'язкові правові норми прямої дії. Відповідні питання мають стати предметом окремих наукових досліджень.

Література

1. Конституція (Основний Закон) УРСР : ухвалена 20 квіт. 1978 р. — К. : Рад. Україна, 1978. — 56 с.
2. Про Державну програму охорони навколишнього природного середовища і раціонального використання природних ресурсів України : постанова Президії Верховної Ради України від 31 жовт. 1991 р., № 1760-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1991. — № 52. — Ст. 779.
3. Про Державну програму розвитку української мови та інших національних мов в Українській РСР на період до 2000 року : постанова Ради Міністрів УРСР від 12 лют. 1991 р., № 41 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
4. Про затвердження Положення про порядок розроблення екологічних програм : постанова Кабінету Міністрів України від 31 груд. 1993 р., № 1091 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
5. Про Комплексну програму профілактики захворювань і формування здорового способу життя паселення УРСР на період до 2000 року : постанова Ради Міністрів УРСР від 7 груд. 1989 р., № 305 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
6. Про Комплексну програму розвитку виробництва товарів народного споживання і сфери послуг в УРСР на 1986–2000 роки : постанова Ради Міністрів УРСР від 27 груд. 1985 р., № 460 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
7. Про організаційний механізм реалізації Програми надзвичайних заходів щодо стабілізації економіки України та виходу її з кризового стану : постанова Кабінету Міністрів УРСР від 12 лип. 1991 р., № 90 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
8. Про підготовку проектів законодавчих та інших нормативних актів по реалізації Програми надзвичайних заходів щодо стабілізації економіки України та виходу її з кризового стану : постанова Кабінету Міністрів УРСР від 25 лип. 1991 р., № 110 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
9. Про Програму надзвичайних заходів щодо стабілізації економіки України та виходу її з кризового стану : постанова Верховної Ради УРСР від 3 лип. 1991 р., № 1291-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1991. — № 36. — Ст. 473.
10. Про проекти Концепції та Програми переходу УРСР до ринкової економіки : постанова Верховної Ради УРСР від 1 листоп. 1990 р., № 438-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1990. — № 48. — Ст. 631.
11. Про Республіканську програму зайнятості паселення на 1991–1992 роки : постанова Ради Міністрів УРСР від 24 черв. 1991 р., № 49 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
12. Про розширення наукових досліджень і прискорення впровадження в практику розробок вузів республіки, спрямованих на виконання Продовольчої програми : постанова Ради Міністрів УРСР від 2 груд. 1982 р., № 574 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
13. Про систему науково-технічних програм : постанова Кабінету Міністрів України від 3 черв. 1993 р., № 412 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
14. Про створення Національного інституту економічних програм : постанова Кабінету Міністрів України від 14 жовт. 1991 р., № 259 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
15. Про часткове припинення на період реалізації Програми надзвичайних заходів щодо стабілізації економіки України та виходу її з кризового стану дії на території УРСР деяких законодавчих актів Союзу РСР і УРСР, постанов Уряду СРСР : постанова Верховної Ради УРСР від 4 лип. 1991 р., № 1292-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1991. — № 36. — Ст. 474.

Анотація

Клочков В. О. Еволюція застосування програмних актів у праві України. — Стаття.

У статті проаналізовано особливості застосування правових програм та методології їх дослідження виходячи з аналізу розвитку законодавства України періоду становлення державності. висловлено думку про спадкоємність правових механізмів публічного програмування в Україні.

Ключові слова: Українська РСР, правова програма, ухвалення програм, законодавство України, нормативний акт, комплекс заходів.

Аннотация

Клочков В. О. Эволюция применения программных актов в праве Украины. — Статья.

В статье проанализированы особенности применения правовых программ и методологии их исследования исходя из анализа развития законодательства Украины периода становления государственности. Высказана мысль о преемственности правовых механизмов публичного программирования в Украине.

Ключевые слова: Украинская ССР, правовая программа, принятие программ, законодательство Украины, нормативный акт, комплекс мероприятий.

Summary

Klochkov V. O. Evolution of the implementing the program acts in the Ukrainian law. — Article.

The aspects of the specialty of the legal programs implementation passing from the development Ukrainian legislation of the state-building period are analyzed in the article. The opinion on the succession of the legal mechanisms of the public programming in Ukraine is given.

Keywords: Ukrainian SSR, legal program, adoption of program, Ukrainian legislation, normative act, complex of actions.

УДК 35(477.75)

О. Ю. Іваницький

ПРАВОВИЙ СТАТУС АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ У СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Вирішення в рамках адміністративного права питань правового та організаційного забезпечення статусу АРК має допомогти вдосконаленню як самої системи, що регулює суспільні відносини в цій сфері, так і відповідних підзаконних та відомчих актів. Все це зумовлює необхідність глибокого теоретичного переосмислення проблем, пов'язаних з територіальним устроєм України, а також окремого наукового дослідження специфіки правового статусу Автономної Республіки Крим (далі — АРК) у складі України та адміністративно-правових основ регулювання та управління відповідними суспільними відносинами.

Крім того, відповідні наукові розробки надають можливість більш досконалого визначення шляхів та форм реалізації владних повноважень автономії в унітарній державі. Предметом наукового дослідження вчених періодично ставали окремі аспекти цих проблем, що знайшло відображення у працях таких вчених, як Б. В. Бабін, С. А. Заулочна, В. І. Кичун, О. Л. Копиленко, Є. В. Мальцева, Ю. А. Мешков, О. О. Неделько, А. Т. Потеев, В. А. Темненко, Г. О. Швачка,